

K OSÍDLENIU POVODIA VIŠTUCKÉHO POTOKA A GIDRY V STREDNEJ DOBE BRONZOVEJ

Juraj Bartík

Podnetom na napísanie príspevku je snaha publikovať sídliskové nálezy stredodunajskej mohylovej kultúry z katastrov obcí Báhoň, Budmerice a Jablonec. Pri intenzívnej prieskumnej činnosti v povodí Vištuckého potoka a Gidry bolo objavených päť polôh s dokladmi osídlenia, na dvoch z nich prebehli drobné výskumy. Získané poznatky sú skromné, poplatné rozsahu odkrytej plochy i záchrannému charakteru výskumu. Dopĺňajú obraz o osídlení časti Trnavskej sprašovej tabule, známy doteraz z mohylníkov a ojedinelých nálezov.

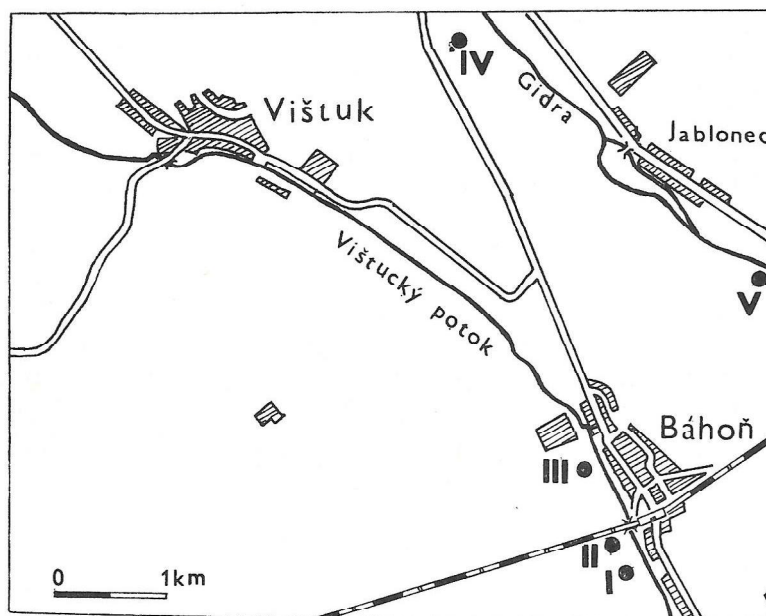
Opis lokalít a nálezov:

I. BÁHOŇ, poloha Vodná nádrž

Roku 1986 získalo Slovenské národné múzeum nové nálezy stredodunajskej mohylovej kultúry z obce Báhoň, okr. Bratislava-vidiek, kde pracovníci n. p. Agrostav začali hľbiť na pravom brehu Vištuckého potoka (M : 45-11-07, 1 : 10 000, 132 : 73 mm) akumuláciu nádrž pre závlahy. Poloha je v literatúre uvedená ako nálezisko maďarovskej kultúry.¹ Plocha budúcej vodnej nádrže zasahovala do občas zaplavovaného územia, sídliskové nálezy z mladšej a neskorej doby kamennej, doby bronzovej a laténskej sa sústreďovali na vyvýšenom svahu, z ktorého časť v rozsahu 19 × 6 m sme preskúmali sondami. Objekty zo strednej doby bronzovej boli značne porušené pri odstraňovaní humusu z plochy budúcej nádrže, na mieste výskumu až do hĺbky 1 m, ich pôvodný stav zmenili i zahĺbené chaty a skupina jednokomorových pecí z 10.—11. storočia.² Z pôdy stiahnutej bagrom z rozrušeného povrchu objektov sa získal početný súbor typického keramického materiálu, bez určenia príslušnosti k jednotlivým

¹ PICHLETOVÁ, M.: Nové nálezy maďarovskej kultúry v zbierkach SNM v Bratislave. In: Zborník SNM, 65, História, 11, 1971, s. 10.

² EGYHÁZY, B. — BARTÍK, J.: Včasnostredoveké osídlenie v Báhoňi. In: Archaeologia historica, 13, 1988, s. 19—29.

Obr. 1. Lokality stredodunajskej mohylovej kultúry v povodí Vištuckého potoka a Gidry. I. Báhoň-Vodná nádrž; II. Báhoň-Nad štadiónom; III. Báhoň-Vodojem; IV. Budmerice; V. Jablonec

jamám, čím je jeho vypovedacia schopnosť napriek charakteru vzbudzujú-
cemu dojem celku znížená.

Opis vybraných nálezov z porušenej vrstvy:

Džbánok s lievikovitým, smerom k ústiu sa rozširujúcim hrdlom oddeleným od dvojkónickej vydutiny žliabkami. Pásikové ucho vychádza z ústia džbánku a končí sa na rozhraní hrdla a tela. Valcovitá nôžka sa zužuje smerom nadol. Vydutina je zdobená štyrmi vypnulínami orámovanými trojicou sústredených žliabkov. Farba hnedá, povrch leštený. Rozmery: v 17 cm, Ø ústia 12,5 cm, Ø dna 7,5 cm (obr. 3: 4). Inv. č. AP 55 821.

Neúplný *džbánok* s dvojkónickým telom, so spodnou časťou na valcovitej nôžke. Vytiahnutím štyroch vypnulín dosiahla vydutina džbánku tvar štvorca so zaoblenými stenami. Povrch leštený, hnedý. Rozmery: v 7,3 cm, Ø dna 4,8 cm (obr. 4: 7). Inv. č. AP 55 830.

Šálka s oddeleným lievikovitým hrdlom a mierne baňatou spodnou časťou. Dno má ploché, zdobené plytkými, lúčovito usporiadanými žliabkami. Pásikové uško vychádza z okraja a končí sa na rozhraní hrdla a tela. Farba hnedá. Rozmery: v 6,5 cm, Ø ústia 12 cm (obr. 3: 2). Inv. č. AP 55 827.

Črep z dna šálky ozdobený lúčovito usporiadanými žliabkami. Farba sivá. Rozmery: 6,2 × 6 cm (obr. 6: 5). Inv. č. AP 56 542.

Šálka s lievikovitým hrdlom mierne oddeleným od tela, pásikové ucho vychádza z okraja a končí sa na rozhraní hrdla a tela. Nasadenie ucha na okraj je zvýraznené poloblúkovým výbežkom. Rozmery: v 6 cm, Ø ústia 10 cm (obr. 4: 1). Inv. č. AP 55 825.

Šálka s lievikovitým hrdlom náznakovite oddeleným od tela. Dno zaoblené. Pásikové ucho vychádza z okraja a končí sa na rozhraní hrdla a tela. Rozmery: v 5,5 cm, Ø 11 cm (obr. 4: 5). Inv. č. AP 55 826.

Šálka s lievikovitým hrdlom a nevýraznou vydutinou. Dno ploché, žliabkami rozdelené na štyri výseky. Vydutina oddelená od tela radom pšeničných vrypov, prerušeným v mieste križovania sa so žliabkami. Pásikové ucho obdĺžnikového prierezu so zaoblenými hranami vychádza z okraja a končí sa na rozhraní hrdla a tela. Farba hnedá. Rozmery: v 6 cm, Ø ústia 12,5 cm (obr. 4: 6). Inv. č. AP 55 823.

Črep zo šálky s lievikovitým hrdlom. Povrch leštený, farba hnedočierna. Rozmery: v 5,3 cm, Ø ústia 10 cm (obr. 5: 2). Inv. č. AP 56 545.

Misa kónického tvaru s valcovitým dnom. Okraj má mierne rozšírený, ozdobený štyrmi drobnými lalokmi. Povrch hladný, farba hnedá. Rozmery: v 10,5 cm, Ø dna 9,5 cm, Ø ústia 30,5 cm (obr. 3: 1). Inv. č. AP 55 831.

Misa s lievikovitým hrdlom, oddeleným žliabkami od vydutiny. Dve oproti sebe postavené pásikové uchá vychádzajú z okraja a končia sa na rozhraní hrdla a tela. Nasadenie uch na okraj je doplnené výzdobnými oblúkmi, tzv. ansa lunata. Vydutina je zdobená širokými, mierne šikmými žliabkami. Nôžka kónicky rozšírená. Farba hnedá, povrch leštený. Rozmery: v 15 cm, Ø ústia 19,5 cm (obr. 3: 3). Inv. č. AP 55 822.

Časť nádoby s lievikovitým hrdlom oddeleným žliabkom od vydutiny. Na rozhraní hrdla a tela má štyri výčnelky. Rozmery: v 5,7 cm, Ø ústia 13 cm (obr. 5: 1). Inv. č. AP 55 833.

Miska na nôžke kónického tvaru. Na okraji výčnelok, pod okrajom horizontálne pásikové ucho. Čiastočne doplnená. Rozmery: v 7 cm, Ø ústia 16 cm (obr. 5: 4). Inv. č. AP 55 871.

Črep z nádoby s kónickým telom a plochým dnom. Lievikovité hrdlo oddelené od tela žliabkom. Na rozhraní hrdla a tela výčnelky. Povrch leštený, hnedý. Rozmery: v 9,6 cm, Ø ústia 14,7 cm, Ø dna 7,7 cm (obr. 5: 7). Inv. č. AP 56 230.

Misa kónického tvaru s valcovitým dnom. Na okraji štyri laloky. Povrch leštený, farba hnedá. Rozmery: v 11 cm, Ø ústia 31 cm, Ø dna 10,5 cm (obr. 4: 8). Inv. č. AP 55 829.

Amfora na nôžke s valcovitým, smerom k ústi sa zužujúcim hrdlom, oddeleným od vydutiny ryhou. Vydutina ozdobená širokými, mierne šikmými žliabkami. Na pleciach nesie nádoba dve uchá, symetricky k nim sú na rozhraní hrdla s telom a na vydutine umiestené dve dvojice polguľovitých výčnelkov. Povrch leštený, farba hnedá. Rozmery: v 17,3 cm, Ø ústia 14 cm, Ø dna 9,8 cm (obr. 3: 5). Inv. č. AP 55 820.

Črep z hornej časti nádoby. Hrdlo vyhnuté smerom von, výrazne oddelené od vydutiny. Povrch leštený, farba čierna. Rozmery: v 6 cm, Ø ústia 18,5 cm (obr. 5: 3). Inv. č. AP 56 533.

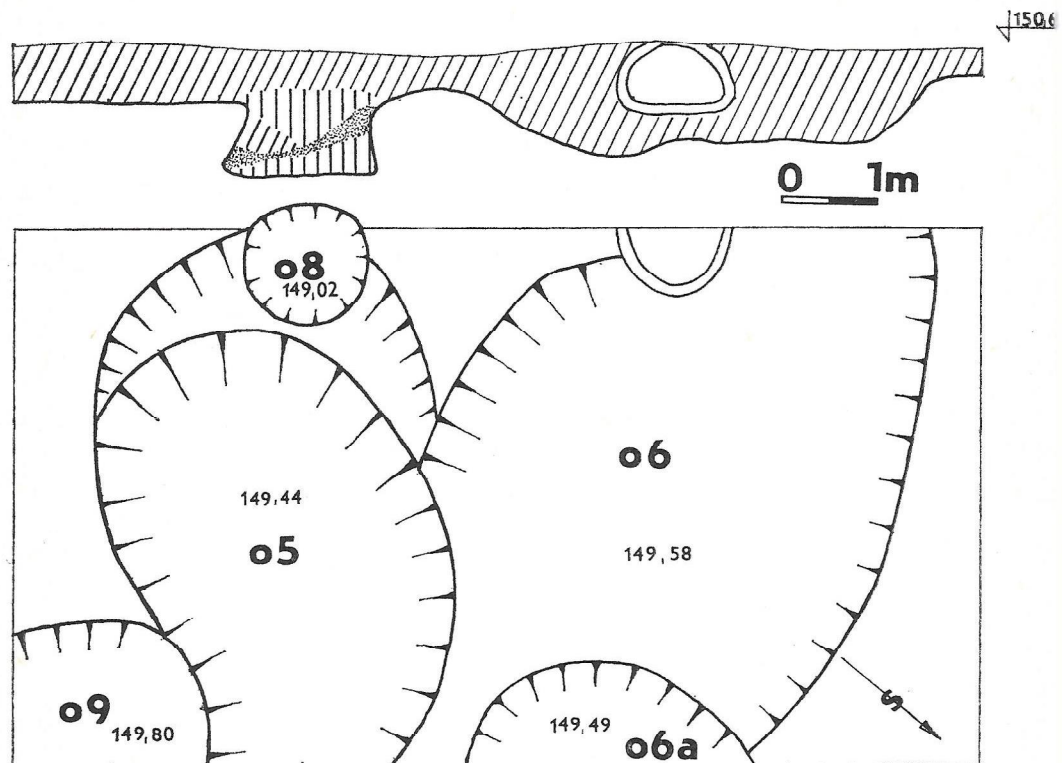
Črep z hornej časti nádoby. Valcovité hrdlo oddelené od tela radom pšeničných vpichov. Na rozhraní hrdla a tela výčnelok. Povrch leštený, farba hnedá. Rozmery: v 7,5 cm, Ø ústia 18 cm (obr. 6: 1). Inv. č. AP 55 878.

Črep z hornej časti nádoby s valcovitým hrdlom. Hrdlo oddelené od tela radom pšeničných vpichov. Povrch leštený, farba hnedá. Rozmery: v 9,2 cm, Ø ústia 19 cm (obr. 6: 3). Inv. č. AP 55 879.

Cedník lievikovitého tvaru s plochým dnom, prevrtaným otvormi usporiadanými v sústredných kruhoch. Pásikové ucho vychádzajúce z okraja sa končí v strede tela. Nasadenie ucha na okraj je doplnené oblúkom ansa lunata. Na opačnej strane je okraj členený výbežkom. Rozmery: v 5,3 cm, Ø ústia 10,5 cm, Ø dna 8 cm (obr. 4: 4). Inv. č. AP 55 824.

Nádoba lievikovitého tvaru s plochým dnom. Rozmery: v 5 cm, Ø ústia 8 cm, Ø dna 4,5 cm (obr. 4: 3). Inv. č. AP 55 828.

Nádoba lievikovitého tvaru s plochým dnom. Rozmery: v 5,5 cm, Ø ústia 8 cm, Ø dna 4,5 cm (obr. 4: 2). Inv. č. AP 56 547.

Obr. 2. Báhoň-Vodná nádrž, odkryté objekty

Črep z tela profilovanej nádoby. Farba hnedá, povrch leštený. Rozmery: v 4,5 cm, \varnothing vydutiny 9 cm (obr. 5: 6). Inv. č. AP 56 518.

Črep z tela nádoby so sivým, lešteným povrchom. Rozmery: v 6,2 cm, \varnothing vydutiny 8 cm (obr. 5: 8). Inv. č. AP 55 838.

Črep z hornej časti zásobnice, povrch zdrsnený. Rozmery: v 12,8 cm (obr. 6: 4). Inv. č. AP 56 302.

Črep z hornej časti zásobnice so zrezaným okrajom, pod ústím pretláčaná páska. Povrch ozdobený vertikálnymi prstovanými žliabkami. Farba sivá. Rozmery: v 10,2 cm, \varnothing ústia 39 cm (obr. 6: 7). Inv. č. AP 55 870.

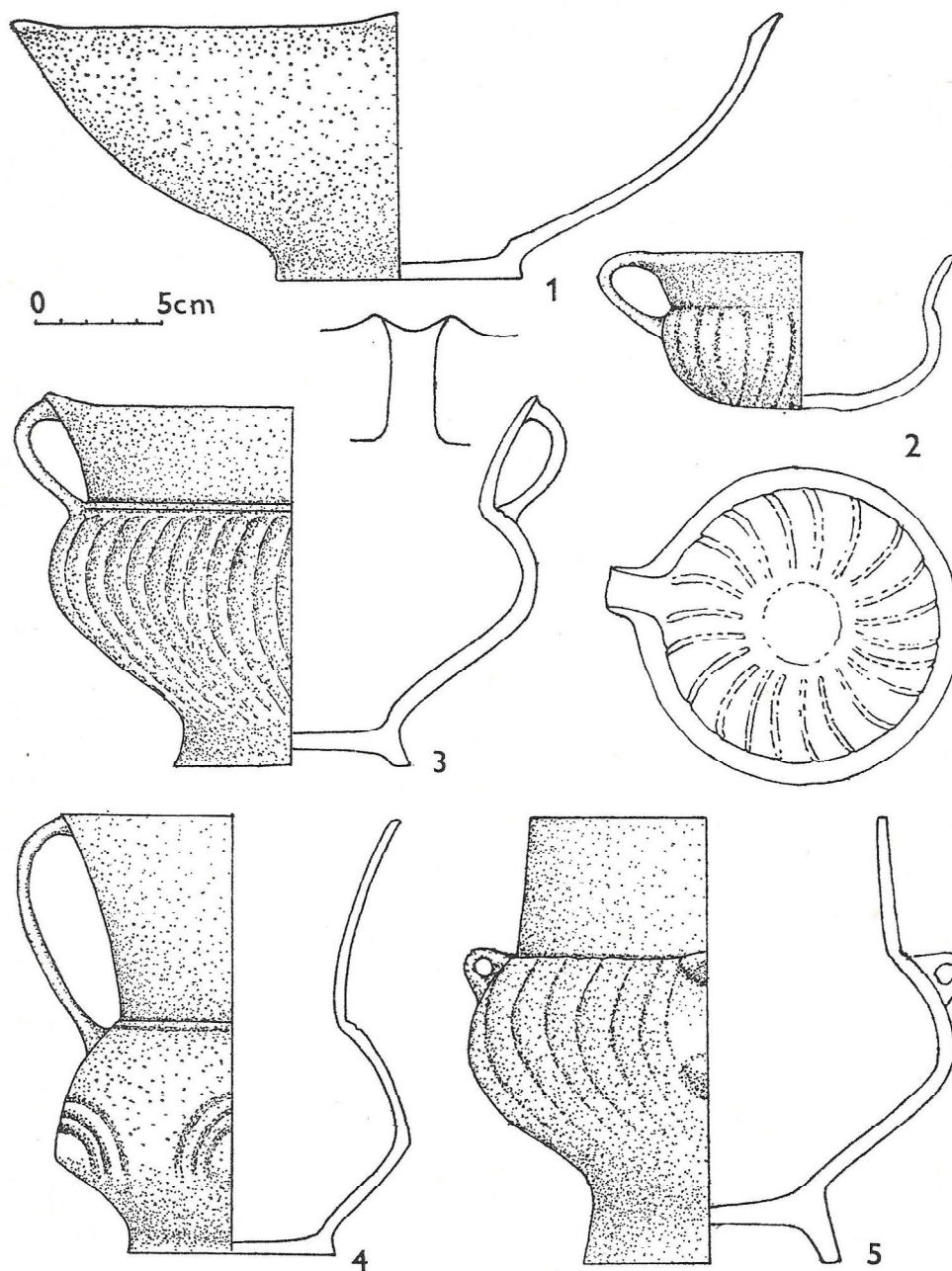
Črep ako predchádzajúci. Rozmery: v 10,2 cm, \varnothing ústia 42 cm (obr. 6: 8). Inv. č. AP 55 963.

Črep z tela nádoby, ozdobený šikmými plytkými žliabkami. Farba sivá, povrch leštený. Rozmery: 7,6 × 4,5 cm (obr. 6: 6). Inv. č. AP 56 534.

Hlinené koliesko — praslen obdĺžnikového prierezu s otvorom v strede. Povrch hladný, farba bežová. Rozmery: \varnothing 7,3 cm, hr. 1,9 cm (obr. 5: 5). Inv. č. AP 56 312.

Črep z tela nádoby, zvyšok hrdla oddelený žliabkom Povrch ozdobený zvislými žliabkami, leštený. Farba bleдохnedá. Rozmery: v 8 cm (obr. 6: 2). Inv. č. AP 55 901.

Po začistení povrchu sond sa od sprášového podložia tmavou farbou zásypu výrazne odlišovala skupina jám označená ako objekt 5, 6, 6a a 9

Obr. 3. Báhoň-Vodná nádrž, nálezy z porušenej vrstvy

(obr. 2). Objekt č. 9 a pec zahĺbená do výplne objektu č. 6 boli na základe keramiky zaradené do poveľkomoravského obdobia. Pretože odkryté jamy sa čiastočne pretínali, pri výskume boli odlišované nálezy z povrchu a horných vrstiev objektov, pri ktorých nie je vylúčené premiešanie, od predmetov pochádzajúcich z vrstvy nad dnom.

Objekt č. 5

Jama nepravidelného tvaru so zachytenými rozmermi $5,5 \times 3,5$ m a maximálnou hĺbkou 0,8 m. Steny sú najstrmšie pri okraji, smerom ku dnu klesajú miernejšie. V sivohnedom zásype sa nezistilo nijaké zvrstvenie. Objekt čiastočne porušuje jamu č. 6, do jeho juhozápadnej časti je zapustená jama č. 8. Keramické nálezy sa vyskytovali rovnomerne, bez výraznejších zhlukov v celej hmote zásypu.

Opis nálezov z povrchu objektu č. 5

Črep z hornej časti zásobnice. Ústie vyhnuté von, pod hrdlom horizontálna pretláčaná páska členená jazykovitými výčnelkami. Povrch nádoby pod hrdlom zdrsnený. Farba sivá. Rozmery: v 11,6 cm, \varnothing ústia 24 cm (obr. 7: 12). Inv. č. AP 56 087.

Spodná časť nádoby, nôžka. Povrch hladný, čierny. Rozmery: v 4,8 cm (obr. 7: 2). Inv. č. AP 56 241.

Črep z tela polguľovitej misky s vertikálnym uškom na vydutine Povrch hladný, farba sivohnedá. Rozmery: v 5 cm, \varnothing ústia 10 cm (obr. 7: 3). Inv. č. AP 56 279.

Črep z hornej časti šálky s lievikovitým hrdlom, oddeleným od vydutiny žliabkom a radom šikmých pšeničných vpichov. Rozmery: v 4,5 cm, \varnothing ústia 5,7 cm (obr. 7: 8). Inv. č. AP 56 032.

Črep z tela miniatúrnej nádoby neumelo vymodelovanej z hlíny béžovej farby. Rozmery: v 3,7 cm (obr. 7: 7). Inv. č. AP 56 164.

Črep z tela nádoby s polkruhovým, tupo zakončeným výčnelkom ohraničeným žliabkom. Povrch leštený, farba béžová. Rozmery: $2,7 \times 2,2$ cm (obr. 7: 1). Inv. č. AP 56 179.

Črep z tela nádoby s polkruhovou vypnulinou vytlačenou zvnútra a orámovanou žliabkom. Farba béžová, povrch leštený. Rozmery: $3,5 \times 3,5$ cm (obr. 7: 5). Inv. č. AP 56 177.

Črep z tela nádoby s časťou kruhovej vypnuliny orámovanej žliabkom. Povrch leštený, farba sivá. Rozmery: 6×6 cm (obr. 7: 9). Inv. č. AP 56 075.

Črep z tela nádoby. Ozdobený rytým trojuholníkom, vyplneným šikmými vrypami. Povrch leštený, farba svetločervená. Rozmery: 3×3 cm (obr. 7: 10).

Črep ako predchádzajúci. Farba sivá. Rozmery: $4,5 \times 4$ cm (obr. 7: 11). Inv. č. AP 56 228.

Hlinené koliesko — praslen. Povrch hladný, farba bledohnedá. Rozmery: \varnothing 5,9 cm, hr. 1,1 cm (obr. 7: 6).

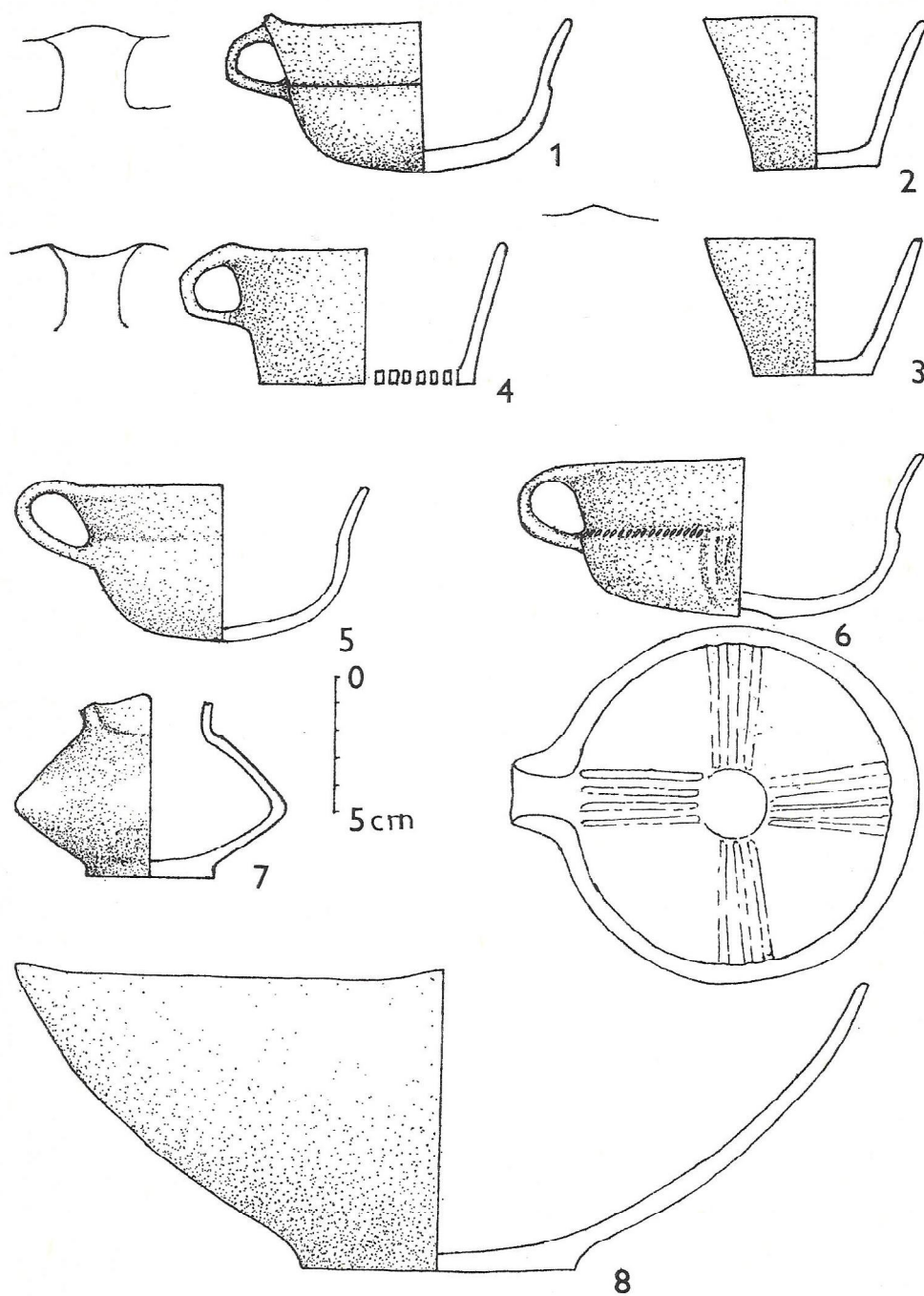
Šidlo zhotovené z dutej kosti. Hrot vyhladený používaním. Rozmery: dĺ. 8,5 cm (obr. 7: 4). Inv. č. AP 56 158.

Opis nálezov z dna objektu č. 5

Črepy z amfory s valcovitým hrdlom, odsadeným od vydutiny plytkým žliabkom. Pod odsadením hrdla polguľovitý výčnelok. Povrch korodovaný, sivý. Rozmery: v 18 cm, \varnothing ústia 16 cm (obr. 8: 3). Inv. č. AP 56 291.

Fragment z nádoby vajcovitého tvaru. Stopy hrdla oddelené od vydutiny naznačeným žliabkom. Povrch hladný, farba hnedá. Rozmery: v 19 cm (obr. 8: 4). Inv. č. AP 56 283.

Fragment hlineného predmetu lievikovitého tvaru. Na širšom okraji má v pra-

Obr. 4. Báhoň-Vodná nádrž, nálezy z porušenej vrstvy

videlných odstupoch stopy otvorov, na užšom okraji výčnelok. Povrch leštený, farba hnedá. Rozmery: v 5,7 cm (obr. 8: 2). Inv. č. AP 56 278.

Fragment z kamenného nástroja s vyvítaným otvorom a polepsovým prierezom. Pôvodne pravdepodobne guľovitý mlat. Úderová strana predmetu nesie stopy otlkania. Materiál: hornina sivozelenej farby. Rozmery: hr. 4,5 cm, \varnothing 8 cm, \varnothing otvoru 2,3 cm (obr. 8: 1). Inv. č. AP 56 299.

Objekt č. 6

Má tvar nepravidelného oválu s rozmermi 5,5 × 5 m a hĺbkou približne 0,65 m. Steny objektu klesali ku dnu miskovitého tvaru približne pod uhlom 45°. Čiastočne ho porušuje jama č. 5 a neúplne odkrytá jama označená ako objekt 6a. Pretože jama 6a neobsahovala nijaké nálezy, nedá sa určiť, či patrí do strednej doby bronzovej alebo do iného časového obdobia. V tmavohnedom zásype objektu č. 6 sa našlo menšie množstvo zväčša nevýraznej keramiky.

Opis nálezov z povrchu objektu č. 6

Črep z hornej časti hrnca so zaobleným, mierne von vyhnutým okrajom Pod okrajom pásikové ucho. Povrch drsný, farba bledohnedá. Rozmery: v 9,5 cm, \varnothing ústia 11 cm (obr. 9: 4). Inv. č. AP 56 346.

Črep z hornej časti hrnca s von vyhnutým hrdlom, oddeleným od vydutiny žliabkom. Povrch hladný, farba tehlovočervená. Rozmery: v 10,5 cm, \varnothing ústia 24 cm (obr. 9: 5). Inv. č. AP 56 345.

Dolná časť nádoby s vydutinou a plochým dnom, postavená na troch lalokovitých nôžkach. Povrch hladný, farba hnedá. Rozmery: v 6 cm, \varnothing vydutiny 10,4 cm (obr. 9: 3). Inv. č. AP 56 441.

Opis nálezov z dna objektu č. 6

Črep z hornej časti misky s ústím zahnutým dovnútra. Povrch hladný, farba svetlohnedá. Rozmery: v 6,6 cm, \varnothing ústia 10,8 cm (obr. 9: 1). Inv. č. AP 65 420.

Črep z okraja misy s lalokmi, lalok rozšírený rebierkom. Okraj zosilnený, z vonkajšej strany pod okrajom uško. Rozmery: 5,8 × 5,3 cm (obr. 9: 2). Inv. č. AP 56 423.

Fragmenty hlineného závažia s kruhovým prierezom. Povrch hladný, farba hnedá. Rozmery: v 6 cm, \varnothing podstavy 8 cm. Inv. č. AP 56 434.

Objekt č. 8

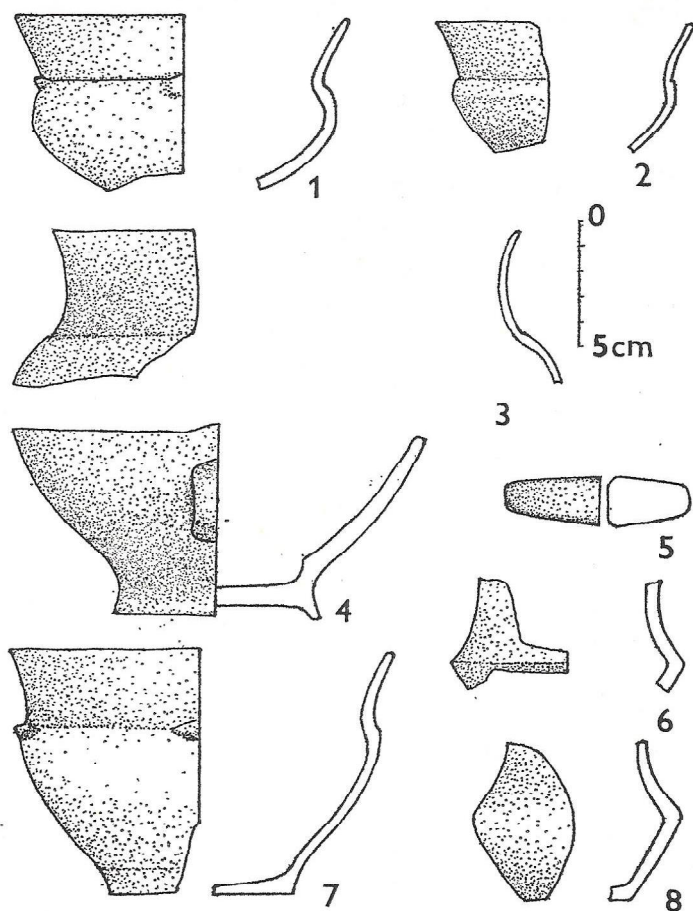
Nachádzal sa v superpozícii s objektom č. 5. V priereze mal tvar lichobežníka s ústím a dnom kruhového tvaru. Priemer ústia dosahuje 1,25 m, priemer dna 1,6 m, hĺbka 1,28 m. Objekt vyplňal v spodnej časti zásyp kombinovaný z tmavých a svetlých vrstiev hlíny, spráše a popola (obr. 2).

Opis nálezov z objektu č. 8

Nevýrazný črep zo strednej doby bronzovej.

II. BÁHOŇ, poloha Nad štadiónom

Na miernom svahu nad pravým brehom Vištuckého potoka sa našli

Obr. 5. Báhoň-Vodná nádrž, nálezy z porušenej vrstvy

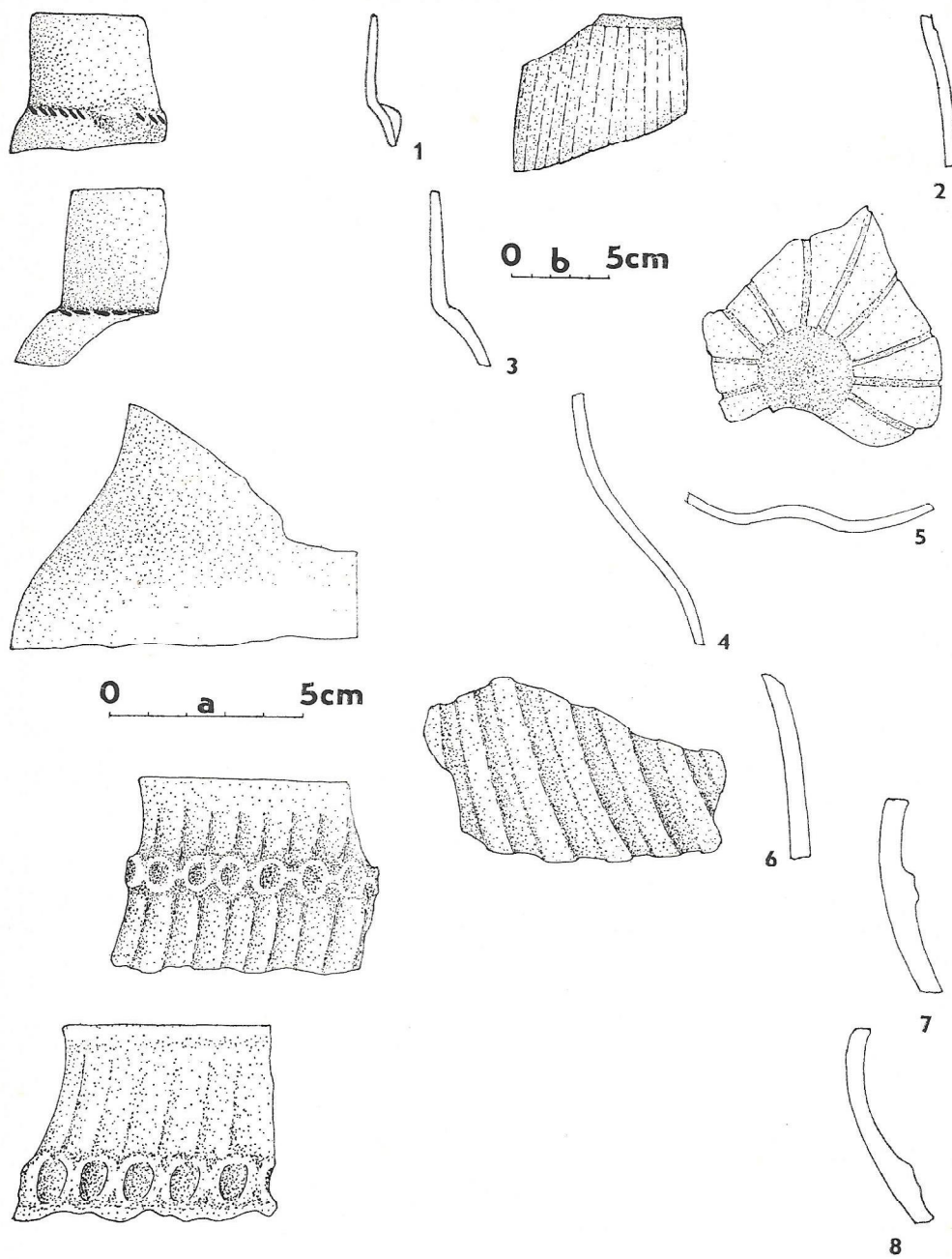
málopočetné keramické nálezy stredodunajskej mohylovej kultúry³ (M : 45-11-07, 1 : 10 000, 147 : 42 mm, obr. 1). Približne 100 m severnejšie našiel J. Štrbík bronzový náramok.

Tyčinkový bronzový náramok mierne oválneho prierezu, konce zúžené. Na koncoch a v strede značne ošúchaná rytá výzdoba. Rozmery: max. Ø 6,2 cm. (obr. 11: 1).

III. BÁHOŇ, poloha Vodojem

Na svahu nad pravým brehom Vištuckého potoka (obr. 1, M : 45-11-02,

³ BARTÍK, J. — ŠTRBÍK, J.: Prieskum a záchranný výskum v Báhoňi, časť Kaplná. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1986 (ďalej AVANS). Nitra 1987, s. 31.

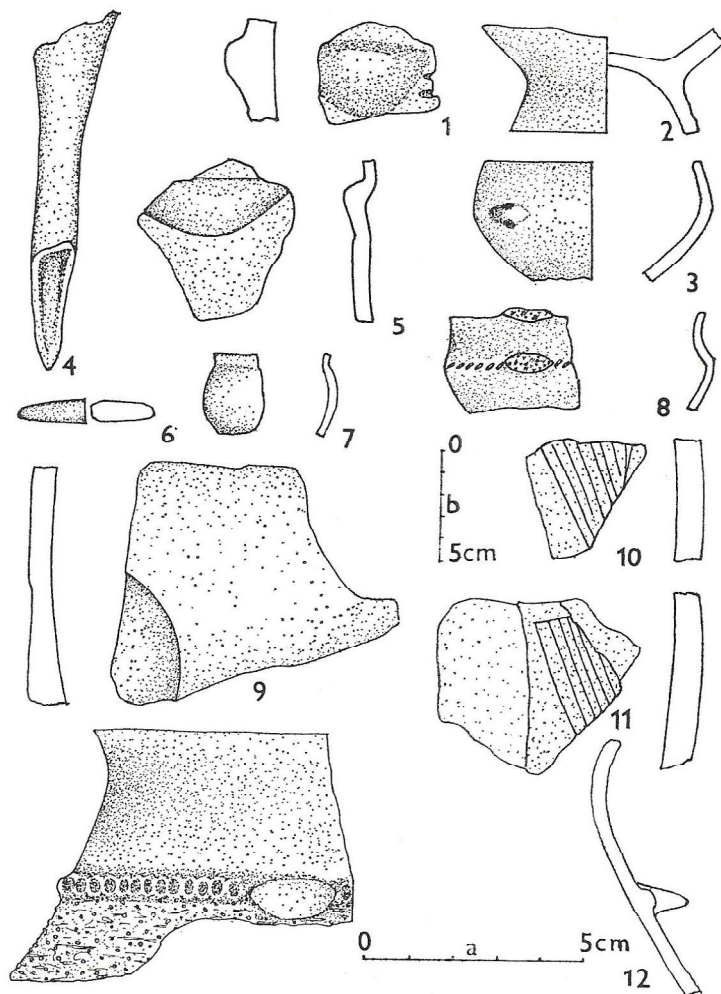

Obr. 6. Báhoň-Vodná nádrž, nálezy z porušenej vrstvy. Mierka (ďalej m) a: 1—4, 7, 8.
m b: 5, 6

1 : 10 000, 192 : 346 mm) sa z rozoraného objektu získala keramika stredodunajskej mohylovej kultúry.⁴

IV. BUDMERICE, poloha Nad tehelňou

Pri sledovaní výkopov pre závlahový systém v Budmericiach, okr.

Obr. 7. Báhoň-Vodná nádrž, nálezy z objektu č. 5 — m a: 1, 4, 5, 9—12; m b: 2, 3, 6—8, 12

⁴ BARTÍK, J. — ŠTRBÍK, J.: Prieskum a záchranný výskum v Báhoňi a Vištuku. In: AVANS v r. 1987. Nitra 1988, s. 31.

Bratislava-vidiek, zistili pracovníci SNM na svahu skláňajúcom sa k potoku Gidra (M: 35—33, 1 : 50 000, 361 : 357—377 mm) porušenie jamy zo strednej doby bronzovej.⁵ Väčšiu časť objektu vajcovitého prierezu s pôdorysom v tvare nepravidelného kruhu so zaobleným dnom, priemerom ústia 1,3 m a s hĺbkou 2 m zničil bager. V profile výkopu sa svetlohnedý zásyp výrazne odlišoval od sprašového podložía, na dne bol farcbný prechod plynulejší (obr. 10). V zásype sa nachádzala zväčša netypická keramika spolu s hručkami mazanice.

Opis vybraných nálezov

Črep z tela tenkostennej nádoby s vypulínou orámovanou žliabkami. Povrch leštený, farba červená. Rozmery: 3,1 × 2,7 cm (obr. 11: 2). Inv. č. AP 58 377.

Črepy zo šálky s hrdlom oddeleným od vydutiny. Pásikové ucho vychádza z okraja a končí sa pod rozhraním hrdla a tela nádoby. Nasadenie ucha na okraji vytvára výčnelok trojuholníkového tvaru. Povrch leštený, farba sivohnedá. Rozmery: v 8,5 cm, Ø ústia 13 cm (obr. 11: 3). Inv. č. AP 58 400.

Črep z tela šálky s lievikovitým hrdlom, oddeleným od tela žliabkom. Povrch leštený, farba sivá. Rozmery: v 4,5 cm, Ø ústia 7 cm (obr. 11: 5). Inv. č. AP 58 396.

Črep z tela hrubostennej nádoby s uchom. Povrch má ozdobený dvoma pretláčacími páskami a zvislými prstovanými žliabkami. Farba tehlovočervená. Rozmery: 5 × 4,4 cm (obr. 11: 4). Inv. č. 58 399.

V. JABLONEC

Medzi početnými sídliskovými nálezmi z Jablonca, okr. Bratislava-vidiek, sa na svahu nad pravým brehom potoka Gidra (M: 45-11-02, 1 : 10 000, 61 — 100 : 157 — 170 mm) vyskytli črepy stredodunajskej mohylovej kultúry.⁶

Objekty odkryté v Báhoňi a v Budmericiach môžeme rozdeliť na dve skupiny. Jama č. 8 z Báhoňa a jama z Budmeric (obr. 2; 10) sa pôdorysom kruhového tvaru s lichobežníkovým a vakovitým prierezom zaraďujú do skupiny objektov známych predovšetkým z opevnených osád z konca staršej doby bronzovej, vyskytujú sa i v mohylovej kultúre.⁷ Pre nedostatok dokladov môžeme iba predpokladať pôvodne ťažobnú alebo zásobnú funkciu.⁸

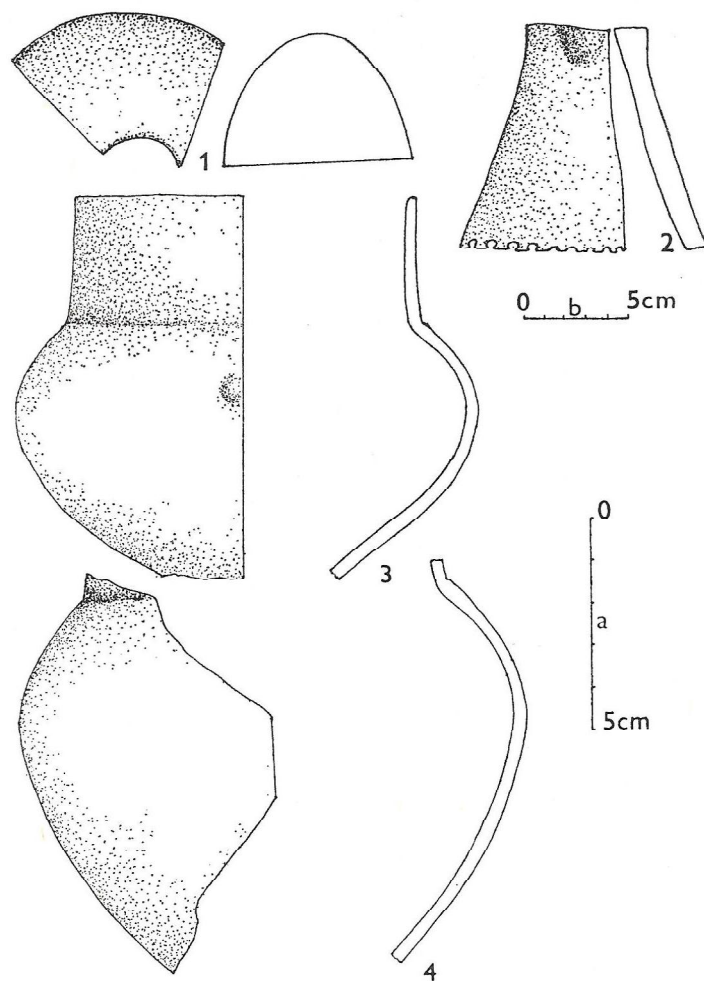
Pri určovaní funkcie objektov nepravidelného tvaru, ktoré boli v Báhoňi označené číslami 5, 6 a 6a, treba vziať do úvahy, že v dôsledku odstránenia povrchovej vrstvy na lokalite máme k dispozícii iba ich najzáhľbenejšie

⁵ BARTÍK, J. — FARKAŠ, Z.: Výsledky systematického sledovania výstavby závlah v katastroch obcí Budmerice a Vištuk. In: AVANS v r. 1985. Nitra 1986, s. 47.

⁶ BARTÍK, J. — ŠTRBÍK, J.: Prieskum v povodí Vištuckého potoka a Gidry. In: AVANS v r. 1988, v tlači.

⁷ PODBORSKÝ, V.: Sídlíštní nálezy z neolitu a doby bronzové v poloze „Vinohrady“ u Těšetic (okres Znojmo). In: Sborník prací FFBU, E9, 1964, obr. 5: 5.

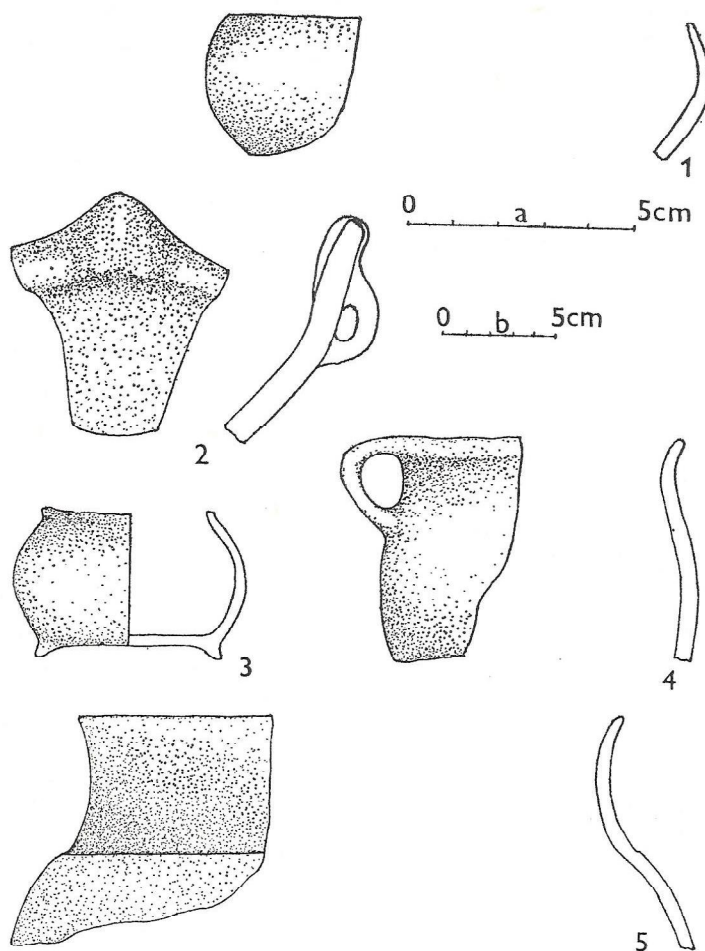
⁸ TOČÍK, A.: Opevnená osada z doby bronzovej vo Veselom. Bratislava 1964, s. 16 (ďalej Opevnená osada ...).

Obr. 8. Báhoň-Vodná nádrž, nálezy z objektu č. 5 — m a: 1.
2; m b: 3, 4

časti. Pôvodný pôdorys sa mohol od situácie zistenej výskumom výrazne odlišovať. Keramické črepy zo zásypov objektov umožňujú predpokladať, že v druhej funkcii slúžili ako odpadové jamy. Ich obytná funkcia je málo pravdepodobná.

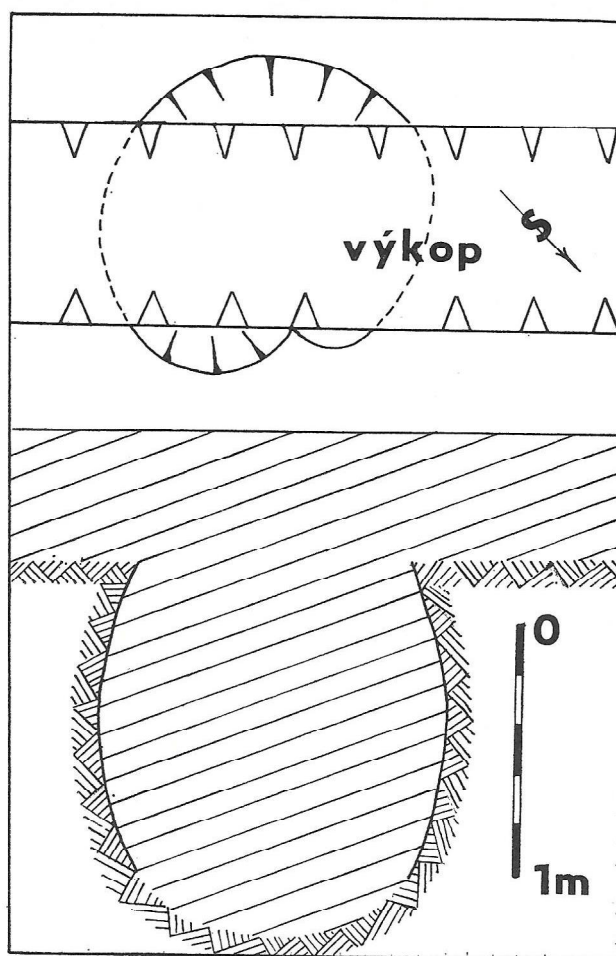
Z lokalít pochádza jeden úplný exemplár a rad črepov z čiastočne rekonštruovateľných amfor, ktoré môžeme rozdeliť podľa sformovania hrdla na amfory s valcovitým hrdlom a amfory s roztvoreným ústím. V niekoľkých prípadoch je oddelenie hrdla od vydutiny zvýraznené radom pšeničných vpichov alebo žliabkom. Amfora (obr. 3: 5) ozdobená zvislými žliabkami nesie na okraji vydutiny dve protiľahlé horizontálne ušká

Obr. 9. Báhoň-Vodná nádrž, nálezy z objektu č. 6 — m a: 2;
m b: 1, 3—5

so symetricky postavenými polguľovitými výčnelkami. Podobne stvárnené amfory poznáme na Slovensku zo Smoleníc, Bukovej a exemplár bez nôžky zo sídliska vo Veselom.⁹ Žliabkovanú amforu sprevádzali v hrobe č. 77 v Smoleniciach ihlice s klincovitou hlavicou a pozdĺžne rebrované náramky. J. Böhm upozornil, že žliabkovaním ozdobené amfory sa vyskytujú v západonemeckých mohylových skupinách od stupňa BD, kým v oblas-

⁹ DUŠEK, M.: Pohrebisko Iudu stredodunajskej mohylovej kultúry v Smoleniciach. In: Slovenská archeológia (ďalej SIA), 28, 1980. Tab. III: 17; VIII: 1, 20; TOČÍK, A. — VLADÁR, J.: Prehľad bádania v problematike vývoja Slovenska v dobe bronzovej. In: SIA, 19, 1971, obr. 29: 1, 8.

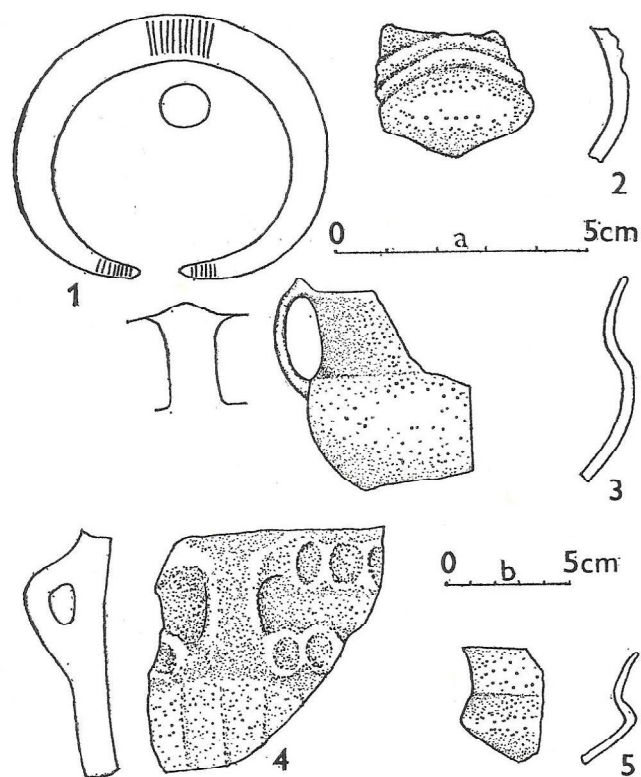
Obr. 10. Budmerice, objekt stredodunajskej mohylovej kultúry

tiach ležiacich východnejšie treba niektoré nálezy datovať včasnšie.¹⁰ K amforám s roztvoreným ústím (obr. 5: 3; 9: 5) z Báhoňa nájdeme analógie v hromadných keramických nálezoch z Maisbirbaumu a Ledníc.¹¹

Početnú skupinu so širokou škálou variantov tvoria misy. Misy kónického tvaru s lalokmi na okraji môžeme rozdeliť podľa stvárnenia spodnej časti na predmety postavené na nôžke (obr. 5: 4) alebo na plochom dne

¹⁰ BÖHM, J.: Základy hallstattské kultury v Čechách. In: Obzor prehistorický (ďalej OP), 10, 1937, s. 28.

¹¹ WILLVONSEDER, K.: Die mittlere Bronzezeit in Österreich I—II. Wien-Leipzig 1937, tab. 16: 1; ŘÍHOVSKÝ, J.: Základy středodunajských popelnicových polí na Moravě. Praha, 1982, tab. 10: 7 (ďalej Základy...).

Obr. 11. Báhoň-Nad štadiónom 11: 1; Budmerice 11: 2—5 — m a: 1, 2; m b: 3—5

(obr. 4: 8), podľa okraja na misy s rovným okrajom (obr. 4: 8) alebo rozšíreným dovnútra (obr. 3: 1). Misy kónického tvaru majú pod okrajom z vonkajšej strany uško.¹² Zaujímavý fragment okraja misky s lalokovitým výbežkom, ozdobený rebierkom, pochádza z objektu č. 6 (obr. 9: 2). Podobné exempláre sa vyskytli v archaickom súbore keramiky stredodunajskej mohylovej kultúry v Křižanoviciach. S. Stuchlík hľadá pôvod uvedenej výzdoby v karpatskej mohylovej kultúre, kde sa podobne profilované laloky vyskytujú.¹³ Lalokovité výbežky okraja s rebierkom pretrvávajú až do záverečnej fázy stredodunajskej mohylovej kultúry.¹⁴

¹² DUŠEK, M.: cit. štúdia, tab. VII: 4; VIII: 2, 22.

¹³ STUHLÍK, S.: Příspěvek k poznání počátku mohylové kultury na Moravě. In: Archeologické rozhledy (ďalej AR), 23, 1971, s. 144; TOČÍK, A.: Die Gräberfelder der karpätenländischen Hügelgräberkultur. Fontes Archaeologici Pragenses. Praha 1964, tab. XXVIII: 4 (ďalej Die Gräberfelder ...).

¹⁴ ŘÍHOVSKÝ, J.: Základy ..., s. 42.

Amforovitá misa (obr. 3: 3) vyniká starostlivou úpravou povrchu leštením a výzdobou vydutiny žliabkovaním. Lievikovitý okraj má na dvoch oproti sebe stojacích miestach vytiahnutý do lalokov. Pásikové uchá nasadené na lalokoch vytvárajú výzdobný oblúk *ansa lunata*. Analógiu k uvedenému jedinečnému keramickému tvaru predstavujú skromnejšie zdobené misy z Kyjova a z Ledníc, na Slovensku z mohylníka v Bukovej.¹⁵ Misky s dovnútra zatahnutým okrajom (obr. 7: 3; 9: 1) patria na Morave k výnimočným tvarom, bežne sa však vyskytujú v karpatskej mohylovej a v piliňskej kultúre.¹⁶

K výrazným tvarom z lokality Báhoň-Vodná nádrž patrí džbánok s vysokým lievikovitým hrdlom, ozdobený štyrmi orámovanými vypnulínami (obr. 3: 4). Džbánok označil J. Eisner ako český, K. Willvonseder ho nazýva konvicou s uchom.¹⁷ Na Slovensku pochádzajú české džbánky z pohrebísk v Bukovej, Smoleniciach a Devíne a z keramického depotu v Zohore.¹⁸ K. Willvonseder uvádza, že konvice s orámovanými vypnulínami sa vyskytujú od stupňa BB₂ a pretrvávajú v stupni BC. Najstaršie nálezy tohto druhu sa však vyskytujú už na začiatku strednej doby bronzovej, ako dokladá hrob z Markúviek, v ktorom bol uložený džbánok ozdobený orámovanými vypnulínami spolu s miskou s výrezmi pod okrajom.¹⁹ Fragment džbánu (obr. 4: 7) má výrazné nezdobené vypnuliny stlačené smerom nadol, takže mu dávajú pri pohľade zhora takmer štvorcový tvar. Obdobný spôsob stvárnenia vydutiny spolu s výrazným nasadením uška bol použitý na „barokovo zdobených“ džbánoch z keramického depotu z Maisbirbaumu.²⁰

Celé šálky a ich zlomky môžeme typologicky rozdeliť na niekoľko skupín. Šálky s nižším spodkom a s lievikovite nasadenou hornou časťou sa vyskytli s nezdobeným dnom alebo s dnom ozdobeným lúčovitými žliabkami (obr. 3: 2; 6: 5; 4: 6). Rozhranie hrdla a tela majú oddelené ryhou (obr. 5: 2), radom pšeničných vpichov (obr. 4: 6; 7: 8) alebo výčnelkami (obr. 5: 1). Uvedené šálky sa vyskytovali v mohylových kultúrach počas celej strednej doby bronzovej, ornament na dne býva považovaný za znak

¹⁵ Tamže, tab. 9: 2; 10: 5; 11: 1; TOČÍK, A. — VLADÁR, J.: cit. štúdia, obr. 29: 6.

¹⁶ TOČÍK, A.: *Die Gräberfelder...*, s. 60; FURMÁNEK, V.: *Pilinyer Kultur*. SIA, 25, 1977, s. 305.

¹⁷ ČUJANOVÁ-JÍLKOVÁ, E.: *Východní skupina českofalcké mohylové kultúry*. In: *Památky archeologické (ďalej PA)*, 55, 1964, s. 51; WILLVONSEDER, K.: cit. dielo, s. 186.

¹⁸ TOČÍK, A. — VLADÁR, J.: cit. štúdia, tab. XI: 6, 8; PLACHÁ, V. — FURMÁNEK, V.: *Nálezy stredodunajskej mohylovej kultúry na Devíne*. In: Bratislava, 8—9, 1972—1973. obr. 8: 1; EISNER, J.: *Ein Warenlager eines Töpfers aus der mittleren Bronzezeit im slowakischen Marchgebiete*. *Wiener Prähistorische Zeitschrift*, 27, 1940, obr. 1: 2.

¹⁹ WILLVONSEDER, K.: cit. dielo, s. 255; MOUCHA, V. — TRNKA, V.: *Středobronzový sídlištní objekt z Tuchlovic*. In: *AR*, 11, 1959. obr. 235.

²⁰ WILLVONSEDER, K.: cit. dielo, s. 195, tab. 19: 1—4.

stupňa BC.²¹ Vývoj uvedeného tvaru viedol v mladšej a neskoršej fáze stredodunajskej mohylovej kultúry k šálkam s plynulejšou esovitou profiláciou stien²² (obr. 4: 1, 5).

Črep z nádoby s výrazne nasadenou hornou a zaoblenou spodnou časťou (obr. 5: 6) patril pravdepodobne ostrprotilovanej šálke.²³ Za časť vysokej šálky s kónickým spodkom označujeme na základe analógií neúplný fragment (obr. 5: 7) nájdený vo vrstve.²⁴ Z hornej časti zäsypu objektu č. 6 pochádza časť nádoby s plochým dnom, stojaca na lalokovitých nožkách (obr. 9: 3). Ide pravdepodobne o dno šálky typu B₁ sudkovitého tvaru, vyskytujúcej sa v madarovskej i veteřovskej kultúre. Napriek tomu, že ojedinele pretrvávajú do strednej doby bronzovej,²⁵ nepredpokladáme, že šálka z Báhna súvisí s nálezmi mladého stupňa stredodunajskej mohylovej kultúry, skôr ju môžeme spojiť so starším, madarovským osídlením lokality. V prípade dvoch drobných, neúplných nádob (obr. 4: 2, 3) sme na rozpakoch pri ich zaradení, pretože mohli mať pôvodne ucho. Kónické nádoby s uchom i bez neho pochádzajú zo sídliska v Tešeticiach. Vyskytujú sa i v karpatскеj mohylovej kultúre.²⁶

Cedník (obr. 4: 4) patril v náplni stredodunajskej mohylovej kultúry k menej bežným tvarom. Väčší počet kusov sa vyskytol na sídlisku v Brne-Cerných poliach. Tvarovo príbuzný predmet pochádza z keramikého depotu zo Schratteubergu.²⁷

Rad fragmentov nádob so zaobleným, von vyhnutým okrajom, na ktorom býva nasadené páskové ucho (obr. 9: 4), pochádza z hrncov. Ich stav zachovania neumožňuje vo väčšine prípadov ani čiastočnú rekonštrukciu. Z hľadiska kultúrneho alebo časového zaradenia sú nepoužiteľné.

Z lokality pochádza veľký počet fragmentov z hrubostených zásobníkov okrajom byvajú ozdobené horizontálnymi pretlácanými páskami. Od nich sa odlišuje nádoba s von vyhnutým okrajom a s pretlácanou páskou kombinovanou s jazkykovitými výčnelkami (obr. 7: 12).

²¹ WILLVONSEDER, K.: cit. dielo, s. 266; EIBNER, C.: Ein mittelbronzezeitlicher Gefässverwahrfund von Schratteuberg, p. B. Mistelbach, NÖ. Archäologische Austriaca (dalej ArchA), 46, 1969, s. 33; PODBORSKÝ, V.: Hrob stredodunajskej mohylovej kultúry v Tešeticích na Morave. In: AR, 12, 1960, s. 630; ČUJANOVA-JILKOVA, E.: cit. štúdia, s. 55, 56.

²² ŘÍHOVSKÝ, J.: Základy..., s. 17, 47.

²³ Tamže, s. 17.

²⁴ Tamže, s. 47, tab. 37: 12.

²⁵ TOČEK, A.: Opevněná osada..., s. 25; HNIZDOVÁ, I.: Otázka veteřovských tvarů v české únětické kultuře. PA, 45, 1954, s. 213; ONDRÁČEK, J. — STUCHLÍKOVÁ, J.: Sidliště v Budkově a jeho postavení v rámci veteřovské skupiny. PA, 79, 1988, s. 18.

²⁶ PODBORSKÝ, V.: cit. štúdia. In: Spornik prači FFBV, 29, 1964, obr. 13: 5, 8; 14: 5; 16: 8; TOČEK, A.: Die Gräberfelder..., obr. 4: 9.

²⁷ SCHIRMWEISEN, K.: Mittelbronzezeitliche Siedlungsreste in der Brünner Schwarzeleigasse. In: Sudeta, 3, 1927, obr. 5: 28—30; EIBNER, C.: cit. štúdia, obr. 3: 1.

Vo výplni objektu č. 5 sa našiel od ostatnej keramiky je prítomný črep z predmetu kónického tvaru. Črep z predmetu kónického tvaru (obr. 8: 2) pokladáme za vyskytujúci v kultúrach v záveň. Na nádobách sa vyskytujú dva typy na lokality doplnajú dva fragmenty (obr. 3: 5; 5: 1, 7; 7: 1) výčnelkovité, nadol orientované kruhovité (obr. 7: 9) a polkruhové kom sa v mase materiálu vyznačujú vyzdoby pouzili na keramikovej výzdoby pouzili na keramikovej výzdobe (obr. 6: 2) alebo trojuholníkových ryziek, tzv. pšenícnych ozdobene amfory (obr. 6: 1, 3). Zhabkovanie povrchu nádob (obr. 6: 1, 3) svedčia (napriek starostlivému sledovaniu) o výrobe nez o zbrani či symbolizácii. V základej práci o stredodunajskej keramikovej kultúre (dajaj ArchA), 46, 1969, s. 33; PODBORSKÝ, V.: Hrob stredodunajskej mohylovej kultúry v Tešeticích na Morave. In: AR, 12, 1960, s. 630; ČUJANOVA-JILKOVA, E.: cit. štúdia, s. 55, 56.

Na Morave sa zaoberal chronologický pohľad. Na Morave sa zaoberal chronologický pohľad. Na Morave sa zaoberal chronologický pohľad.

viedol v mladšej a neskorej fáze
ilkam s plynulejšou esovitou pro-

ornou a zaoblenou spodnou časťou
ofilovanej šálke.²³ Za časť vysokej
na základe analógií neúplný frag-
hornej časti zásypu objektu č. 6
stojaca na lalokovitých nôžkach
šálky typu B₁ súdkovitého tvaru,
ovskej kultúre. Napriek tomu, že
y bronzovej,²⁵ nepredpokladáme,
ného stupňa stredodunajskej mo-
so starším, maďarovským osídle-
h, neúplných nádob (obr. 4: 2, 3)
retože mohli mať pôvodné ucho.
chádzajú zo sídliska v Těšeticiach.
kultúre.²⁶

stredodunajskej mohylovej kultúry
ov sa vyskytol na sídlisku v Brne-
met pochádza z keramického de-

von vyhnutým okrajom, na kto-
9: 4), pochádza z hrncov. Ich stav
adov ani čiastočnú rekonštrukciu.
radenia sú nepoužiteľné.

mentov z hrubostenných zásobníc
mi (obr. 6: 7, 8). Pod zrezaným
ni pretláčanými páskami. Od nich
ajom a s pretláčanou páskou kom-
7: 12).

EIBNER, C.: Ein mittelbronzezeitlicher
Mistelbach, NÖ. *Archaeologia Austriaca*
I, V.: Hrob středodunajské mohylové
1960, s. 630; ČUJANOVÁ-JÍLKOVÁ, E.:

HNÍZDOVÁ, I.: Otázka věteřovských
s. 213; ONDRÁČEK, J. — STUHLÍ-
avení v rámci věteřovské skupiny. PA,

k prací FFBU, E9, 1964. obr. 13: 5, 8;
obr. 4: 9.

Siedlungsreste in der Brünner Schwarz-
BNER, C.: cit. štúdia, obr. 3: 1.

Vo výplni objektu č. 5 sa našla časť tela z miniatúrnej nádoby. Na roz-
diel od ostatnej keramiky je primitívne modelovaná prstami.

Črep z predmetu kónického tvaru so stopami otvorov na odlomenej
časti (obr. 8: 2) pokladáme za zvyšok vykurovadla. Vykurovadlá sa bežne
vyskytujú v kultúrach v závere staršej doby bronzovej.²⁸ Keramické vý-
robky na lokalite dopĺňajú dva prasleny (obr. 5: 5; 7: 6).

Na nádobách sa vyskytli rôzne orámované (obr. 3: 4) i neorámované
(obr. 3: 5; 5: 1, 7; 7: 1) výčnelky polguľovitého tvaru. Od nich sa odli-
šujú jazykovité, nadol orientované výčnelky na hrdle zásobnice (obr. 7: 12).
Kruhová (obr. 7: 9) a polkruhová (obr. 7: 5) vypnulina orámovaná žliab-
kom sa v mase materiálu vyskytli iba po jednom exemplári. Okrem plas-
tickej výzdoby použili na keramike aj rytie, husté zvislé ryhovanie
(obr. 6: 2) alebo trojuholníky vyplnené ryhami (obr. 7: 10, 11). Radom
šikmých ryziiek, tzv. pšeničných vpichov, boli na rozhraní hrdla a tela
ozdobené amfory (obr. 6: 1, 3) aj šálky (obr. 4: 6; 7: 8). Zvislé i šikmé
žliabkovanie povrchu nádob (obr. 3: 3, 5; 6: 6) sa všeobecne považuje
za prejav neskorého obdobia stredodunajskej i českofalckej mohylovej
kultúry.²⁹

Z povrchových vrstiev objektu č. 5 v Báhoni pochádza šidlo s vyhla-
deným ostrím, zhotovené z dutej kosti (obr. 7: 4). Fragment guľového
mlatu patrí v prostredí stredodunajskej mohylovej kultúry k výnimoč-
ným nálezom, v staršej dobe bronzovej sa guľový mlat vyskytol v ma-
ďarovskej kultúre³⁰ (obr. 8: 1). Silné stopy otlkania na báhoňskom mlate
svedčia (napriek starostlivému vyhotoveniu) skôr o jeho praktickej funkcii
vo výrobe než o zbrani či symbole moci majiteľa.

V základnej práci o strednej dobe bronzovej v Rakúsku sa K. Will-
vonseder podrobne venoval chronológii. Stredodunajskú mohylovú kul-
túru rozdelil na tri stupne, BB₁, BB₂ a BC, pričom stupeň BB₁ pokladal
za krátkotrvajúci predstupeň hlavnej časti plnovyvinutého stupňa B (BB₂).
Napriek tomu, že zastával názor o diskontinuite vývoja medzi stredodu-
najskou mohylovou kultúrou a kultúrou popolnicových polí, rozpoznal
spoločné znaky na keramike stupňa BC a „lužickej keramike“ popolni-
cových polí.³¹

Na Morave sa zaoberal chronológiou stredodunajskej mohylovej kultúry
obmedzujúc sa na bronzové predmety V. Furfánek. Kultúru roz-
delil na najstaršiu v stupni BB₁, strednú v stupňoch BB₂—BC₁, neskorú

²⁸ ONDRÁČEK, J. — STUHLÍKOVÁ, J.: cit. štúdia, s. 20.

²⁹ BÖHM, J.: cit. štúdia, s. 28; BENEŠ, A.: K problémům mohylové kultury doby
bronzové ve středních Čechách. In: Sborník Národního muzea (ďalej SbnM), 13,
1959. s. 24; PLESL, E.: Otázky středobronzového osídlení v severozápadních Čechách.
In: PA, 56, 1965. s. 483.

³⁰ FARKAŠ, Z. — CHEBEN, I. — KUZMA, I.: Nové nálezy z Budmeric. AR, 32,
1980, s. 492.

³¹ WILLVONSEDER, K.: cit. dielo, s. 265.

s fažiskom v stupni BC₂ a prechodný mohylovo-velatický horizont.³² K podobnému deleniu dospel i S. Stuchlík, ale nálezy predchádzajúce strednému stupňu rozdelil na najstaršie obdobie s poznateľným veteřovským základom a na mladšiu časť staršieho obdobia, v ktorom sa veteřovský základ vytráca.³³ Podrobnejšie rozdelenie záveru stredodunajskej mohylovej kultúry priniesli práce J. Říhovského. Autor dokumentoval plynulé prerastanie mohylovej kultúry do kultúry popolnicových polí v stupňoch Maisbirbaum-Zohor, Strachotín-Velké Hostěrádky a Blučina-Kopčany.³⁴

Slovenské nálezy neumožnili vytvorenie takého podrobného chronologického roztriedenia materiálu ako moravské a rakúske. V prehľade o vývoji Slovenska v dobe bronzovej rozdelili A. Točík a J. Vladár stredodunajskú mohylovú kultúru na dva stupne. Starší zastupujú sídliskové nálezy z Veselého, mladší inventár z mohylníkov v Smoleniciach, Bukovej a z keramického depotu v Zohore.³⁵ S podobným delením sa stretávame i v ďalších prácach.³⁶ Nový prínos predstavuje vyčlenenie prechodného mohylovo-velatického horizontu, ktorý na Slovensku reprezentuje keramický depot z Kopčian a rozpoznanie staromohylového materiálu v Uníne.³⁷

Pre časové zaradenie nálezov z Báhoňa a z Budmeríc je najvhodnejší chronologický systém J. Říhovského. Kvôli skutočnosti, že z lokalít sa nezískali kovové predmety, je potrebné pri datovaní vychádzať výlučne z keramiky. J. Říhovský použil pri definovaní materiálnej náplne stupňov Maisbirbaum-Zohor a Strachotín-Velké Hostěrádky prevažne keramiku, iba zo stupňa Blučina-Kopčany sú popri keramike k dispozícii aj súbory bronzov.³⁸

Rad nálezov z Báhoňa má analógie v rakúskom a moravskom materiáli reprezentujúcom stupeň Maisbirbaum-Zohor. Ide o šálky s výčnelkami nad uchom a so zdobeným dnom, ktoré označujú niektorí bádatelia za jedinečný prvok mladšieho stupňa stredodunajskej mohylovej kultúry.³⁹ V stupni Blučina-Kopčany sa už výzdoba dien ani lalokovité výčnelky

³² FURMÁNEK, V.: Bronzová industrie středodunajské mohylové kultury na Moravě. In: SIA, 21, 1973, s. 127.

³³ STUHLÍK, S.: K poznání vzniku a staršího vývoje lidu středodunajské mohylové kultury na Jižní Moravě. Autoreferát kandidátskej dizertácie. Brno 1987.

³⁴ ŘÍHOVSKÝ, J.: Základy . . . , s. 13.

³⁵ TOČÍK, A. — VLADÁR, J.: cit. štúdia, s. 397.

³⁶ TOČÍK, A.: Staršia a stredná doba bronzová. In: Slovensko I, Dejiny. Bratislava 1978. s. 73; FURMÁNEK, V. — VELIAČIK, L.: Doba bronzová. In: Návrh chronológie praveku a včasnej doby dejinnej na Slovensku. SIA, 28, 1980, s. 165.

³⁷ PICHLEROVÁ, M.: Hromadný nález keramiky z Kopčian, okr. Skalica. In: Zborník SNM, 60, História, 6, 1966, s. 57; PAULÍK, J.: Velatická kultúra na Slovensku. In: Zprávy Čs. společnosti archeologické při ČSAV, 14, 1972; STUDENÍKOVÁ, E.: Výskum v Uníne v roku 1981. In: AVANS v r. 1981. Nitra 1982, s. 270.

³⁸ ŘÍHOVSKÝ, J.: Základy . . .

³⁹ WILLVONSEDER, K.: cit. dielo, s. 266; EIBNER, C.: cit. štúdia, s. 33.

na šálkach nevyskytujú.⁴⁰ Pre neskorý stupeň mohylovej kultúry sú typické šálky so zaoblením brušného lomu i keramika ozdobená na vyduťtine žliabkovaním. Napriek tomu, že keramika zo zásypu jamy č. 5 neobsahuje natoľko chronologicky vyhranené znaky ako predmety z porušenej vrstvy, môžeme objekt zaradiť do mladšieho obdobia stredodunajskej mohylovej kultúry. Fragment z vykurovadla a z guľového mlatu je možné spojiť s osídlením lokality maďarovskou kultúrou, výskyt na dne objektu spolu s fragmentmi dvoch amfor sa však prihovára pre ich mohylovú príslušnosť.

Keramika zo zásypu objektu č. 6 umožňuje len rámcové datovanie. Z náplne stredodunajskej mohylovej kultúry sa vymyká spodná časť nádoby s lalokovitými nôžkami, ktorá patrí staršiemu osídleniu lokality maďarovskou kultúrou. Ostatné fragmenty keramiky zaraďujeme rámcovo do strednej doby bronzovej.

Pre datovanie jamy z Budmeríc sú použiteľné najmä šálky (obr. 11: 3, 5). Výzdobné výčnelky nad nasadením ucha sa vyskytli na šálkach v keramických depotoch zo stupňa Maisbirbaum-Zohor. Určitém náznakom pre zaradenie šálky (obr. 11: 3) do obdobia tesne predchádzajúceho kultúre popolnicových polí je ucho presahujúce okraj.⁴¹ S prihliadnutím na orámovanú vypnulínu na črepe pochádzajúcom najskôr z džbánu (obr. 11: 2) môžeme jamu z Budmeríc zaradiť do stupňov Maisbirbaum-Zohor alebo Strachotín-Veľké Hostěradky.⁴²

Keramika zo zvyšných troch lokalít v Báhoňi a Jablonci neumožňuje bližšie časové zaradenie v rámci mohylovej kultúry. Bronzový tyčinkový náramok z Báhoňa, z polohy Nad štadiónom (obr. 11: 1), zastupuje druh ozdôb, ktoré sa používali počas celej strednej doby bronzovej.⁴³

Súbor keramiky získaný z premiešaných povrchových vrstiev v Báhoňi, v polohe Vodná nádrž, sa odlišuje od zvyškov nádob, ktoré skončili po poškodení ako odpad. Neobvyklý je stav zachovania úplných alebo len minimálne poškodených kusov, fragmentárny stav ďalších zapríčinili zemné práce predchádzajúce výskumu. Keramika (obr. 3; 4; 5: 2, 4, 7) má jednotne upravený povrch vyleštením a farbu rôznych odtieňov hnedej. Napriek neuspokojivým nálezovým okolnostiam môžeme keramický súbor z Báhoňa priradiť k hromadným nálezom keramiky.

Uvedený druh nálezov vzbudzuje už dlhší čas pozornosť bádateľov. Interpretáciu keramických depotov z doby bronzovej môžeme zhrnúť v hrubých rysoch do dvoch smerov. Prvý ich spája s výrobou a na ňu nadväzujúcim skladovaním, prípadne i s obchodom s hotovými výrobkami. Oporu pre takéto vysvetlenie dávajú depoty nájdené v blízkosti hrnčiar-

⁴⁰ ŘÍHOVSKÝ, J.: Základy . . . , s. 46.

⁴¹ Tamže.

⁴² Tamže, s. 18.

⁴³ FURMÁNEK, V.: cit. štúdia, SIA, 21, 1973, s. 120.

skej pece, ako aj jednotný charakter nálezov.⁴⁴ Predstavitelia druhého smeru hľadajú príčiny uloženia keramických celkov v kultových zvyklostiach. Argumentujú dlhým pretrváváním prejavu, ktorého korene je možné hľadať už v neskorej dobe kamennej a bližšiu predstavu o ňom dávajú pramene z civilizácií doby bronzovej a ranej doby železnej v Grécku a Taliansku, ďalej v typovej skladbe nálezov tvoriacej súbory nádob na pitie, vzácne aj analýzou zvyškov pôvodného obsahu nádob.⁴⁵

Nedostatočné podchytenie spôsobu uloženia hromadného nálezu keramiky z Báhoňa znižuje i jeho prínos pre objasnenie otázok viažúcich sa na zvyk ukladať keramické depoty. Súbor mohol byť pôvodne uložený buď v zničenej hornej časti niektorého z odkrytých objektov, alebo v samostatnej, plytko zahĺbenej jame. Napriek tomu, že na lokalite sa nezistili stopy keramickej pece, teoreticky nemôžeme vylúčiť spätosť nálezu s výrobou keramiky.

Pozornosť si zaslúži zloženie súboru, v ktorom má zvláštne postavenie cedidlová nádoba. Cedidlo tvarom blízke báhoňskému pochádza z keramického depotu zo Schrattenbergu, v prípade ktorého C. Eibner naznačoval, že mohol mať totožnú funkciu ako kovové súpravy na pitie z halštatskej doby. Aj keď v dôsledku nálezových okolností iste došlo k zmene početného a druhového zastúpenia keramiky, výskyt keramických typov v Báhoňi — džbánky, amfora, misy, šálky a cedidlo — vyhovuje uvedenej interpretácii. K depotu mohli patriť pôvodne i zásobnice, ktorých fragmenty sa v rozrušenej vrstve vyskytovali.

Báhoňský keramický depot dopĺňa skupinu nálezov z mladšieho a neskorého stupňa stredodunajskej mohylovej kultúry, ktoré na juhozápadnom Slovensku reprezentujú depoty zo Zohoru a Kopčian,⁴⁶ na južnej Morave depoty z Lednic a Želešíc⁴⁷ a rakúske hromadné nálezy z Herzogenburgu, Maisbirbaumu a Schrattenbergu.⁴⁸

Dosiahnuté poznatky prispievajú k poznaniu sídlisk stredodunajskej mohylovej kultúry, ktorých skúmaniu sa doteraz na juhozápadnom Slovensku nevenovala pozornosť. Výnimku tvorí iba čiastočne publikovaný

⁴⁴ WILLVONSEDER, K.: cit. dielo, s. 264, 338; EISNER, J.: cit. štúdia, s. 172; MAREŠOVÁ, K.: Keramické depoty doby bronzové v ČSSR a v Rakousku. In: Sborník prací FFBU, E10, 1965, s. 117—133.

⁴⁵ EIBNER, C.: cit. štúdia, s. 19—52; HORST, F.: Bronzezeitliche Speiseopfer in Gefässen. In: Geneza kultury lužyckej na terenie Nadodrza. Wrocław 1977, s. 109—148; BOUZEK, J. — SKLENÁŘ, J.: Jáma středobronzové mohylové kultury v Horních Počaplech, okr. Mělník. In: AR, 39, 1987, s. 23—39.

⁴⁶ EISNER, J.: cit. štúdia, s. 171; PICHLEROVÁ, M.: cit. štúdia. In: Zborník SNM, 60, História, 6, 1966, s. 57—72.

⁴⁷ ŘÍHOVSKÝ, J.: Základy . . . , tab. 10, 11, 17.

⁴⁸ WILLVONSEDER, K.: cit. dielo, s. 338, 366. EIBNER, C.: cit. štúdia, s. 19—52.

⁴⁹ TOČÍK, A.: Opevnená osada . . . , s. 43.

⁵⁰ KALOUSEK, F.: Sídlíště lidu s kulturou se zvoncovitými poháry a se středodunajskou mohylovou kulturou ve Slavkově u Brna. In: Sborník prací FFBU, E18—19, 1973—1974, s. 135—168.

materiál z Veselého.⁴⁹ Priaznivejší stav v poznaní hustoty osídlenia i samých sídlisk je na Morave.⁵⁰

Situácia zistená v Báhoňi, Budmericiach a v Jablonci dokladá úzku spätosť nositeľov stredodunajskej mohylovej kultúry s vodným tokom, pozdĺž ktorého si zakladali osady (obr. 1). Aj keď zbery a drobné výskumy neposkytujú dostatočné podklady na určenie veľkosti a charakteru sídlisk, môžeme zhrnúť, že rozsahom plochy i množstvom zozbieranej keramiky (keramický depot z Báhoňa, polohy Vodná nádrž, je výnimkou) zaostávajú za sídliskami maďarovskej kultúry. Či príčiny pozorovaného javu spočívajú v malej rozlohe sídlisk stredodunajskej mohylovej kultúry alebo v intenzívnej produkcii keramiky nositeľmi maďarovskej kultúry,⁵¹ môže ukázať až doteraz chýbajúci systematický výskum osady zo strednej doby bronzovej.

Z oblasti koncentrácie sídlisk v povodí Vištuckého potoka a Gidry nepoznáme nijaké súveké pohrebisko. Predpokladáme, že mohylové násypy zlikvidovalo intenzívne poľnohospodárske využívanie Trnavskej sprašovej tabule. Časovo a geograficky blízke mohylníky sa nachádzajú v Smoleniciach a v Bukovej.⁵² Tieto sa zachovali v prostredí menej narušovanom orbou, kde sú — naopak — ťažšie lokalizované sídliská.

ZUR BESIEDLUNG DER BACHTÄLER VIŠTUCKÝ POTOK UND GIDRA

Juraj Bartík

Resümee

Im Beitrag publiziert der Autor Funde aus zwei Rettungsgrabungen von Siedlungen der mitteldanubischen Hügelgräberkultur in Báhoň und Budmerice, Bez. Bratislava-Land (Abb. 1: I, IV). Das Besiedlungsbild der Bachtäler Vištucký potok und Gidra ergänzen durch Lesefunde belegte Siedlungen derselben Kultur (Abb. 1: II, III, V).^{3, 4, 6}

Aus den Oberflächenschichten der Siedlung in Báhoň, Lage Vodná nádrž, wurde aus der vom Bagger abgeschürften Ackerkrume eine zahlreiche Keramikkollektion aufgesammelt (Abb. 3—6). Der Erhaltungszustand der vollständigen oder bei den Erdarbeiten beschädigten Gefäße und deren einheitlich gestaltete Oberfläche erweckt den Eindruck, als ob es sich um den Rest eines gestörten keramischen Hortfundes handeln würde. Ursprünglich dürfte er wohl in einer selbständigen, seicht eingetieften Grube oder im vernichteten Oberteil irgendeines der abgedeckten Objekte untergebracht gewesen sein. Beachtenswert ist die Zusammensetzung der Kollektion, in welcher ein Siebgefäß eine besondere Stellung einnimmt. Infolge der Fundumstände kam es sicherlich zu Veränderungen in der zahlen- und typenmäßigen Vertretung seiner Keramik. Das Vorkommen der Formen: Amphore, Schüsseln, Tassen und Siebgefäße, entspricht der Interpretation C. Eibners, der in den Keramikdepots Vorgänger hallstattzeitlicher metallener Trinkgarnituren erblickt.²¹ Zahl-

⁵¹ NEUGEBAUER, J.: Böheimkirchen. Monographie der Böheimkirchengruppe der Vêteřovkultur. In: ArchA, 61/62, 1977, s. 57.

⁵² DUŠEK, M.: cit. štúdia, s. 341—382; JANSÁK, Š.: Mohyly pri západnej päte Malých Karpát. In: Študijné Zvesti Archeologického Ústavu SAV, 9, 1962. s. 241—250.

reiche Analogien ermöglichen die Zuweisung des Depots in die Stufe Maisbirbaum-Zohor der mitteldanubischen Hügelgräberkultur.^{41, 39}

Auf der Fundstelle wurden drei mittelbronzezeitliche Objekte freigelegt (Abb. 2). Repräsentatives Fundgut aus der jungen Stufe der mitteldanubischen Hügelgräberkultur stammt aus der Grube Nr. 5 (Abb. 7, 8). Auf ihrer Sohle fand man für die mittlere Bronzezeit ungewöhnliche Gegenstände, Fragmente von einem Räuchergefäß (Abb. 8: 2) und einer kugeligen Keule (Abb. 8: 1). Das Material aus den Objekten Nr. 6 (Abb. 9) und 8, aus welchem bloß eine unausgeprägte Scherbe stammt, ermöglicht im Rahmen der mittleren Bronzezeit weder eine nähere kulturelle noch zeitliche Einstufung.

Die Grube aus Budmerice (Abb. 10) enthielt wenig Keramik (Abb. 11: 2—5), auf deren Grundlage sie in die junge Stufe der mitteldanubischen Hügelgräberkultur gewiesen werden kann.^{41, 42} Der einzige Bronzegegenstand, ein rundstabiger Arming (Abb. 11: 1), aus Báhoň, Lage Nad štadiónom, ermöglicht keine genauere zeitliche Zuweisung.³²

Die erlangten Erkenntnisse tragen zum Kennen der bisher in der Südwestslowakei wenig erforschten Siedlungen der mitteldanubischen Hügelgräberkultur bei. Eine Ausnahme bildet lediglich das teilweise publizierte Material aus Veselý.⁴⁹ Ein günstigerer Stand im Kennen der Besiedlungsdichte und der Siedlungen selbst herrscht in Mähren.⁵⁰

Die in Báhoň, Budmerice und Jablonec festgestellte Situation belegt eine enge Bindung der Träger der mitteldanubischen Hügelgräberkultur an den Wasserlauf, längs welchem sie sich Siedlungen gründeten (Abb. 1). Wenn auch die Lesefunde und kleinen Grabungen keine ausreichenden Unterlagen für die Bestimmung der Größe und des Charakters der Siedlung bieten, kann zusammengefaßt werden, daß sie mit dem Flächenausmaß und der Menge aufgelesener Tonware (das Keramikdepot aus Báhoň, Lage Vodná nádrž, bildet eine Ausnahme), hinter den Siedlungen der Maďarovce-Kultur zurückstehen.

Aus der nahen Umgebung der Siedlungskonzentration in den Bachtälern des Vištucký potok und der Gidra kennen wir kein zeitgleiches Gräberfeld. Wir nehmen an, daß die Hügelgräber durch die intensive landwirtschaftliche Nutzung der Trnavaer Lößtafel vernichtet wurden. Zeitlich nahestehende Hügelgräberfelder befinden sich in Smolenice und Buková.⁵²